

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 132 2011

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin

Uppsala: Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Otto Fischer (uppsatser) och Jerry Määttä (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av

Magnus Bergvalls Stiftelse

Bidrag till *Samlaren* insändes digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word till info@svelitt.se. Konsultera skribentinstruktionerna på sällskapets hemsida innan du skickar in. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 15 juni 2012 och för recensioner 1 september 2012. *Samlaren* publiceras även digitalt, varför den som sänder in material till *Samlaren* därmed anses medge digital publicering. Den digitala utgåvan nås på: <http://www.svelitt.se/samlaren/index.html>. Sällskapet avser att kontinuerligt tillgängliggöra även äldre årgångar av tidskriften.

Uppsatsförfattarna erhåller digitalt underlag för särtryck i form av en pdf-fil.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet PG: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.svelitt.se.

ISBN 978-91-87666-29-4

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2012

skelig unisonitet, alt imens Cullheds ærinde først og fremmest er at blotlægge Lidners manglende samstemthed med sig selv. Som jeg indledningsvis nævnte, er målet at atter destabilisere Lidnerbilledet. Cullheds vægren sig ved at hierarkisere hans mange roller er på én gang velgørende og frustrerende. Lidner forsvinder igen bag et brus af forskellige stemmer, og læseren griber forgæves efter hvad han så egentlig tænkte og ville med sine litterære satsninger.

Cullhed demonstrerer afslutningsvis at denne effekt er fuldt tilsigtet; den sammenhængende personlighed er en 1800-talskonstruktion og kan ikke være en adekvat målestok for det sene 1700-tals krisehåndterende og sammensatte digterindivider, mener hun (jf. s. 340–341). Alligevel kan der måske være grund til at fremhæve to sider af komplekset. Cullheds løbende konklusioner kommer sammentaget til at betone, hvordan just sentimentalitet og usentimentalitet hænger næsten uløseligt sammen hos Lidner såvel som hans europæiske kolleger. En rød tråd i bogens analyser er således spændingen mellem rollespillet og den ægte følelse, mellem sentimentalitet som intertekstualitet eller litterær kliché og sentimentalitet som i grunden ordløs og uudtrykkelig følelse. De to perspektiver udgør formentlig hinandens eksistensberettigelse ligesåvel som antitese og udfordring. Sammenfattende vil jeg derfor gentage, at dette er både et ambitiøst og kyndigt værk om Lidners forfatterskab og et vigtigt bidrag til forståelsen af den sentimentale tradition i Norden.

Gunilla Hermansson

Atterboms boksamling 1804, utgivet med inledning och kommentarer av Mats Rydén (Småskrifter, 9). Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folk-kultur. Uppsala 2010.

I litteraturen om Per Daniel Amadeus Atterbom (1790–1855) har det blivit kutym att tala om den unge skaldens brådmogenhet, som bland annat tog sig uttryck i att han blott 17 år gammal tog initiativ till bildandet av det litterära sällskapet Musis amici (senare Auroraförbundet). Som den fosforistiska rörelsens galjonsfigur kom Atterbom att anses som ett litterärt underbarn och den Nya skolans oomstridda ledare i Sverige.

I enlighet med denna bild har man tänkt sig Atterbom som redan i tidig ålder mycket beläst, inte

minst på nya modeområden, som tysk poesi och filosofi. Ett belägg för detta har man funnit i hans tidigast publicerade poesi, som vältaligt skyltade med sina tyska inspirationskällor. Så menade till exempel Knut Hjalmar Fredlund att ”man vet, att Atterbom under sin gymnasietid i Linköping flitigt läste tysk poesi – härom vittna de dikter han år 1806 införde i Linköpingsbladet” (*Carl Fredrik Dahlgren. Hans liv och diktning*, 1903, s. 33).

Atterbom är också en författare som i ovanligt hög grad hade siktet inställt på eftervärlden, eller mer precist: på arkivet. Hur Auroraförbundet ibland verkade ägna huvuddelen av sin verksamhet åt det närmast mytiskt laddade förbundsarkivet – för att inte säga förbundsarken! – är väl beskrivet i forskningen (t.ex. av Louise Vinge), och också Atterboms sätt att driva brevskrivandet till dess spets låter ana en författare som skriver mer för historieböckerna än för sin samtid. Denna bild jävas inte av de bokkataloger som han två gånger, 1804 och 1817 (den senare gången tillsammans med vännen Vilhelm Fredrik Palmblad), sammanställde över sitt bibliotek. Ännu en katalog utkom postumt 1855, som en auktionskatalog efter författarens död.

De två senare bokkatalogerna har sedan länge funnits i tryck, och nu har också den handskrivna sammanställningen från 1804, ”Catalog uppå mitt Bibliotek” (Uppsala universitetsbibliotek) utgivits i tryck av Mats Rydén. Den lilla utgåvan, förlagd av Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folk-kultur och mycket välkommen, inkluderar en kort men sakkunnig inledning, handskriftsoriginalen i svartvitt faksimil, en transkription av texten, kommentarer till de enskilda titlarna samt en förteckning över källor och litteratur.

År 1804 var Atterbom en fjortonårig elev vid Linköpings gymnasium, yngre än de flesta av sina skolkamrater. Redan året därpå skrevs han in som student i Uppsala. De 96 titlarna i förteckningen har kanske också sitt största intresse som bokhistorisk dokumentation av en försiktig gymnasiegosses läsning omkring år 1800. Av Atterboms senare dragning till den tyska litteraturen syns däremot nästan ingenting i denna tidiga förteckning; Rydén påpekar att de få och föga uppseendeväckande tyska titlar som ändå finns med dessutom ofta är behäftade med skrivfel som antyder att tyskan inte var ett språk som Per Daniel kände sig bekväm med. Latinska och grekiska auktorer dominerar i stället förteckningen, från Cicero, Caesar, Horatius, Vergilius, Ovidius och Terentius till Sofokles, Plutarkos och Hesiodos. Sedelärande fabler och

en rad läroböcker i historia, geografi, språkvetenskap och naturkunskap hör också, naturligt nog, till ynglingens boksamling, liksom några biografier.

Bland de få titlar som kan hänföras till avdelningen svenskspråkig skönlitteratur finner vi främst populära översättningsromaner, som *Röfvar-anföraren Glorioso* av Christian August Vulpius (sv. övers. 1803), *Sir Charles Grandison* av Samuel Richardson (en sv. övers. utkom 1779–1800 under titeln *Den engelske baroneten sir Charles Grandisons historia*; av förteckningen framgår inte om Atterbom ägde den i original eller översättning) och *Den tappre och o-öfverwinnerlige prins Calloander, samt den under-sköna och hjelte-modiga prinsessan Leonilda* av italienaren Giovanni Ambrogio de Marini (sv. övers. 1769). Den nordiska originallitteraturen är tunt representerad av Georg Stiernhielms *Muse suethizantes* och Johan Peringschiölds edition av *Heimskringla*, och en svensk metrik ägde Atterbom i Anders Nicanders *Oförgripelige anmärkningar öfver svenska skaldekonsten* (1737).

Rydén diskuterar bokkatalogen i relation till gymnasiets skolordning och konstaterar att proportionerna tämligen väl motsvarar å ena sidan gymnasistens pensum, å andra sidan tidens populära folkläsnig. Man kan notera att det var samma litterära miljö som präglade det år 1809 bildade Sällskapet för Vitterhet, stiftat vid Linköpings gymnasium av bland andra Per Adolf Sondén och Carl Fredrik Dahlgren: trots att man i detta sällskap kan ana impulserna från Atterboms Auroraförbund i Uppsala (stiftat 1807) tycks Linköpingsgymnasisterna ha förblivit oberörda av de nya vindarna i litteraturen. Samtidigt är det, som Rydén påpekar, viktigt att hålla i minnet att Atterbom förstas hade tillgång till läsning utanför sin egen boksamling; i synnerhet brukar morbrodern Per Kernells bibliotek framhållas som en plats där Atterbom kan ha fått den tyska bildning som man knappast ser några spår av i hans egen bokförteckning. Som Elisabeth Tykesson har noterat betonade Atterbom själv Kernells betydelse när han för *Biographiskt Lexikon* redogjorde för sin bildningsgång (Elisabeth Tykesson, *Atterbom. En levnads-teckning*, 1954, s. 38).

Atterboms katalog kan också ge anledning till reflexioner över bokförtecknandets enumerativa principer och deras historiska variationer. Dagens förteckningar är i regel alfabetiska i en eller annan form; hos Atterbom är det i stället bokens format som styr. Under respektive bokformat (folio, kvarto, oktav, duodes, sedes) är titlarna hos At-

terbom nummerade; ordningsföljden följer i sin tur en viss tematisk logik. Vad de organisatoriska principerna och deras förskjutningar kan berätta om olika tiders bokliga förförståelse är en intressant fråga. Samtidigt gör en organisation som Atterboms att förteckningen kan uppfattas som svåröverskådlig av en modern läsare. Denna brist på överskådlighet kunde utgivaren kanske i högre grad ha kompenserat för; nu förstärks den snarare av att den utmärkta och pålitliga information som Rydén förser oss med är spridd mellan klamrade notiser i transkriptionen och separata kommentarer några sidor längre fram, ibland utformade så att de nödvändiggör en vidare kontroll i den anförda källan. Möjligen kunde man också önska att den faksimilerade delen av utgåvan gjordes tillgänglig i ett digitalt färgfaksimil med möjlighet till förstoring (t.ex. via Litteraturbanken); de tryckta, svartvita faksimilbilderna ger en grov uppfattning om originalens beskaffenhet men fungerar sämre att själv läsa i.

Sammanfattningsvis har Mats Rydén framställt ett handfast och välkommet bidrag dels till vår kunskap om den Nya skolans förhistoria, dels och främst till bokens historia i Sverige.

Paula Henrikson

Björn Levander, *Faust och Mefisto. Vadets dramaturgiska funktion i Goethes Faust I och II*. Norrforsen. Stockholm 2010.

Lite tillspetsat kan man kanske beskriva Goethe som något av en bortglömd klassiker i vårt land. Alla känner naturligtvis till honom, och några, i första hand litteraturstudenter, har med största sannolikhet läst några dikter av honom, och kanske också *Den unge Werthers lidanden* och *Faust*. Men någon mer allmän spridning bland läsarna kan man inte tala om, då nyöversättningar och nyutgåvor är sällsynta (frånsett de redan nämnda verken samt *Väst-östlig divan*, som utkom 2004), och uppsättningar av hans dramatik är närmast obefintliga. Också kritiken och litteraturvetenskapen tycks sakna intresse för författarskapet, med undantag för under bemärkelseåret 1999, författarens 250-årsjubileum, då faktiskt flera essäböcker av skiftande karaktär och omfång utkom på de stora förlagen.

Desto mer glädjande är det att en doktorsavhandling om Goethe nu publicerats och försvarats, dessutom på svenska och om själva navet i